

Perhosmies monilla mantereilla

■ ANTO LEIKOLA

Olli Lehto: *Perhosten värittäjä maailmani*. Otava 2011.

Kansleri ja akateemikko Olli Lehto on aina ollut kiinnostunut perhosista ja nimenomaan päiväperhosista, sen tietävät kaikki, jotka häntä vähänkin tuntevat. Jo hänen toistakymmentä vuotta sitten ilmestyneiden muistelmiensa (*Ei yliopiston voittanutta*, Otava 1999) kantta koristi apolloperhonen, ja itse muistelmissa mainittiin siellä täällä perhosten keräily milloin missäkin maassa, niin Euroopassa kuin kaukomaillakin. Uuden kirjan kannessa perhonen, tällä kertaa ohdakeperhonen, on paljon hallitsevammassa asemassa ja sen taustana on koulun karttapallo. Tekstistä käy selväksi, että perhoset ovat todellakin värittäneet Lehdon maailmaa, mutta teos on samalla ikään kuin muistokirjoitus hänen perhoskeräilylleen, sillä viimeinen yksilö liitettiin kokoelmaan Marokon Ifrannissa syyskuussa 1995. Tuolloin ensimmäisistä keräilykesistä oli kulu- nut jo kuusi vuosikymmentä, joista yli puolen aikana, 1960-luvun puolivälistä lähtien, kuten Lehto itse toteaa, perhosilla oli ollut ”käsittämättömän suuri osa” hänen elämässään.

Olli Lehto ei ole ainoa yliopistotomies, jonka elämässä intohimoisella harrastuksella on ollut erittäin suuri rooli. Yliopiston rehtorina ja kanslerina sekä monissa matema- tiikkaan liittyvissä kansainvälisissä tehtävissä Lehto on tullut matkustelleeksi harvinaisen monis- sa maissa. Koska hänellä on lähes

aina ollut perhoshaavi mukana, ei ole ihme, että kokoelmat ovat kart- tuneet. Lähes tuhat päiväperhosla- jia ja yli neljätuhatta yksilöä kävisi elämäntyöstä, vaikka matemaattiset ja yhteiskunnalliset sekä kirjalliset tehtävät jätettäisiin huomiotta.

Lukijasta tuntuu välillä kuin monenlaiset virkamatkat olisivat oikeastaan olleet vain syitä – en sentään sano tekosyitä – päästä pa- laverien lomassa perhosmaastoi- hin. Lehto saattaakin valittaa pet- tyneenä, että kokoustaukoja ei ollut riittävästi jalon harrastuksen tar- peisiin. Erikoisasemassa on kuiten- kin vuoden 1972 suuri automatka Clevelandista Panamaan, halki Yh- dysvaltain itäosien ja Keski-Ameri- kan. Tästä retkestä Lehto on kerto- nut jo muistelmissaan, ja takakan- nen kuvakin on samalta matkalta. Kuten tiedemiehelle sopii, Lehto ei tyydy vain kertoilemaan retkistään ja saaliistaan vaan tarjoaa lukijal- le rautaisen annoksen perhostie- toa perhosten sukulaisuussuhteis- ta, nimistöä sekä perhosten le- vinneisyydestä ja elintavoista, jopa perhosia esittävästä postimerkeistä.

Lehto toteaa esipuheessaan, et- tä käsikirjoituksen ensimmäisen luonnoksen lukeneista henkilöis- tä professori ja perhoasiantuntija Kauri Mikkola oli ollut sitä miel- tä, että perhosia olisi voinut esitel- lä enemmänkin, kun taas Lehdon tytär Leena, joka oli toisin kuin muu perhe pysytellyt perhosista erillään, katsoi että perhosten liäl- linen kuvaus uuvuttaisi tavallisen lukijan. Tuntuu siltä, että molem- mat olivat oikeassa. Kun olen itse nuoruudessani harrastanut perho- sia, joskin rakkauteni kovakuorai- siin oli paljon syvempää, ei nimien ja lajien esittely tuntunut lainkaan rasittavalta. Saatan kuitenkin hy-

vin ymmärtää, että ne joille perho- set ovat vieras maailma, eivät jak- sa kovin paljon innostua tästä teok- sesta. Mutta sillekään, joka ei ym- määrrä perhosista mitään, Lehto ei ole vaikealukuinen kirjoittaja, sillä hän ei eksy liikoihin teknisiin yk- sityiskohtiin eikä selosta eri mai- den päiväperhoslajistoa turhan yk- sityiskohtaisesti.

Kaunis ja värikäs liitekuvitus – kaikki kuvat ovat Lehdon omis- ta kokoelmista – kertoo eri lajien ulkonäöstä sen mitä pitääkin, niin ettei tekijän tarvitse sitä enää tois- ta. Hänen kirjansa on ennen kaik- kea persoonallinen tunnustus hie- nolle harrastukselle, ja voimme olla vain kiitollisia siitä, että upea koko- elma on nyt saanut kotinsa Yliopis- ton luonnontieteellisestä museosta monien muiden, nykypäivän ja tu- levaisuuden tiedettä palvelevien kokoelmien joukossa.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston oppihistorian professori (emeritus).